

BERLAGE'S LAATSTE WERK

BOUWEN IS DIENEN

IN HET NU GEOPENDE, NIEUWE HAAGSCHE Gemeentemuseum is een borstbeeld van den bouwmeester. architect Berlage, gemaakt door den beeldhouwer Wenkebach.

Op het voetstuk daarvan zijn de woorden gesteld: Bouwen is dienen.

Deze woorden zijn van Berlage zelf, en men heeft ze onder zijn beeltenis gebeiteld, omdat het karakter van den meester en zijn werk er zoo geheel door vertolkt worden.

Over het Museum — het laatste werk van den verleden jaar gestorven ouden bouwmeester — is bij gelegenheid van de opening véél geschreven. De Pers heeft u wel zóó op de hoogte gebracht met alle eigenschappen, die het gebouwencomplex — zoowel buiten als binnen — toont, dat ge van mij geen herhaling daarvan zult noodig oordeelen.

Trouwens, zoo God wil, zal het werk er lang genoeg staan om u, — en uw nazaten — de gelegenheid te geven zelf te gaan zien, te gaan oordeelen, al naar uw eigen aard gunstig of ongunstig.

En zijt ge het er mede eens, of niet mede eens, ge kunt het een tweede en derde maal gaan beschouwen, en misschien ervaren, dat er toch méér aan te beleven valt, dan zoo de eerste indrukken u deden gelooven.

Want dat is het praktische van de Bouwkunst, zoo'n stuk versteende menschegeest en -energie blijft maar geduldig staan onder uw lof of blaam, en ge hebt alle gelegenheid, uw oordeel te herzien, als ge zoo door de tijden heen er wat meer aan ervaren hebt.

Ik wil dan ook niet trachten vooruit te loopen op dát, wat gij zelf en de tijd samen véél beter kunnen doen.

Maar die woorden van den bouwmeester-wijsgeer „bouwen is dienen,” zij hebben een beteekenis, die gij tot recht en klaar begrip van des meesters werk moet kennen, en het is over den zin dezer woorden, dat ik gaarne enkele opmerkingen zou maken.

Vanwaar heeft de mensch zijn scheppingsdrang en zijn verlangen, zijn behoefte aan schoonheid? Genesis I vers 26

en 27 geeft het antwoord, en God gaf den menschen vele talenten, om aan dezen drang, deze behoefte te kunnen voldoen, en den menschen daarin te *dienen*.

Bouwen is dienen.

Wat is bouwen? In de eenvoudigste beteekenis en in de eerste plaats: het formeeren, het scheppen van beschuttende ruimte.

Hier is reeds het verband met dienen: de ruimte wordt geformeerd ter beschutting, tegen gevaar, tegen de elementen, ter beveiliging van iets of iemand. De kennis tot dit formeeren noemt men *Bouwkunde*.

Maar, wat is dan *Bouwkunst*?

Wanneer het *dienende talent* deze Bouwkunde beoefent, om, behalve aan des menschen beveiliging, óók aan zijn schoonheidsbehoefte te voldoen, dán zal het bouwen, het scheppen van beschuttende ruimte, eerst recht *dienen* zijn.

Het bouwen, dienstbaar aan de primaire behoeften van den mensch aan beschutting en bovendien door adel van verhouding, vorm, evenwicht en rythme dienstbaar aan zijn schoonheidsverlangen, dat is het bouwende dienen, de *Bouwkunst*.

Het voorgaande zou men kunnen noemen een samenvatting van den zin van „bouwen is dienen,” maar het is de belangstelling waard, ook de onderdeelen ervan te beschouwen.

Daar is bijvoorbeeld het innige verband dezer deelen, zóó innig, dat een scheiding ervan in het bouwen altijd tot mislukking voert.

Want het bouwen, alleen als kennis beoefend, zonder het dienende talent, voert hoogstens tot een beschutting van het lichaam of de stof, maar verwaarloost het verlangen van den geest des menschen naar schoonheid.

In zoodanig gebouwd huis zouden slechts menschen zonder geest kunnen wonen; maar die zijn er niet: de arbeid is een mislukking en gedoemd tot afbraak.

Even onvolledig is de arbeid van het geboren, maar ongeoeffende talent; in *zijn* schepping wordt misschien korten tijd de behoefte van des menschen geest gediend, maar het huis is zonder kennis gebouwd; het stort in.

Het dienende bouwen is alleen de arbeid van het ervaren volle talent.

Buste van Berlage in het nieuwe Museum

Wanneer is het talent vol, dus in staat te doen wat de zin is van het dienende bouwen?

Als het in zich heeft — om te verwerken in zijn arbeid — de drie eigenschappen van Goddelijken oorsprong, die de kern, de kracht van elke gave, dienende uiting van het talent zijn: waarheid, goedheid en schoonheid.

Waarheid: want het werk zal zuiver vertolken in vorm en verhouding, waarom en hoe het gebouwd is, ook in welken tijd en met welke beschikbare middelen. Geen andere vorm, dan die, welke den

aard van het gebouw noodig maakt, zal daarin gevonden worden, want het dienende talent der Bouwkunst heeft ook deze roeping: zijn arbeid zal latere geslachten een in steen geschreven kroniek zijn om daaruit te ervaren, hoe en waarom het voorgelacht aldus bouwde en deed, en hoe kan deze kroniek anders geschreven worden dan naar waarheid om te kunnen dienen?

Zou de leugen anders dan onverdragelijk zijn in een arbeid, die dient?

Goedheid: de vorm en de samenstelling van den arbeid zullen deugdelijk, goed zijn, maar ook bevredigend voor den menschegeest; de hiervóór genoemde waarheid is onbedekt, maar zij heeft niet de naaktheid der armoede, zij is goed, gaaf; zij heeft geen bedekking noodig.

En hoe kan de arbeid goed genoemd worden, wanneer zij — behalve deugdelijk in samenstelling — ook niet bevredigend in vorm is?

Schoonheid: zij is het uitsluitend geestelijk deel van het werk, en, naar de mate het talent dáárvan zooveel geven kan als hem mogelijk is, zal de arbeid de volmaaktheid dichter naderen, ook de volmaaktheid van het dienen, want wat kan de meester meer bereiken dan geheele elkaar volgende geslachten met zijn arbeid te dienen in groote voldoening aan schoonheidsbehoefte van hun geest, ook dán nog, wanneer de stof, waaruit het bestond, reeds lang vergaan is?

Wanneer ge nu, met deze gedachten, het werk van den meester gaat beziën, dan zal veel in zijn arbeid duidelijk, waar, goed en schoon worden voor u.

Ge hebt verwacht een statig grootsch gebouw, en dat vindt ge niet; ge vindt het niet „mooi.” Maar, gedachtig aan het hiervoor ontwikkelde, ontdekt ge de zuiverheid van het ge-

bouw, en ge gaat gevoelen, dat het een heldere uitspraak in steen is van bestemming, tijd en omstandigheden. De bestemming: het museumgebouw, waar veel licht in gevraagd wordt. De tijd: een tijd van versobering in middelen niet alleen, maar ook in *wegdoen* van vormen zonder inhoud, van klatergoud, dat niet van ons is. De omstandigheden: de technische mogelijkheden en eischen, en ook: de geheel door bescheidenheid van middelen beheerschte vormgeving, in dezen tijd noodzakelijk.

Waarom zal ook daarin de bouwkunst niet de kroniek der tijden zijn?

Langs deze ontdekkingen komt ge dan tot de waardeering, en ge gaat de wisselwerking gevoelen tusschen waarheid, goedheid en schoonheid. En in het einde, na verloop van tijden, gevoelt ge de betekenis van het dienende bouwen aan dezen laatsten arbeid van den wijzen meester Berlage.

CO BRANDES

GODSDIENST, GEZIN, GEZAG

HET NATIONAAL VERBOND „GODSDIENST, GEZIN, Gezag” heeft in Rotterdam een tentoonstelling over het bolsjewisme gehouden, die bijzonder belangrijk was en waarvan Ds Krop de vurige organisator is.

De tentoonstelling bestond uit zeven verschillende afdelingen, waarin o.a. werd gewezen op de beginselen van het bolsjewisme, die vernietiging van alle kerken en van elk geloof met zich brengen. Men kon zien, hoe de felle strijd tegen kerk en godsdienst gevoerd wordt, en hoe men tracht een eenheidsfront van het *ongeloof* te vormen.

Om eenigszins een indruk te geven van de intense campagne, die in Rusland gevoerd wordt, geven wij hierbij een afbeelding van een der groote wandkaarten. Het is de wereldkaart, waarop een zesde gedeelte zwart is gemaakt. Dat is het deel, dat reeds geheel is onderworpen aan de heerschappij der strijdende godloozen. In het midden van Rusland ziet men Stalin, die de draden in zijn handen heeft van de organisatie door welke ook de rest der wereld moet worden gewonnen.

Verder had men op de tentoonstelling een verzameling van authentieke gegevens, foto's, brieven van gevangenen en verbannen christenen en niet-christenen. Het is alles eigenlijk te verschrikkelijk om er over te schrijven. De duizenden, die deze tentoonstelling bezochten, zullen wel nooit meer den indruk van de ontzettende en duivelsche macht van het bolsjewisme kwijt raken.

Wat beseft men nog weinig, welk een haatcampagne er wordt gevoerd! Gelukkig gaan door lezingen en tentoonstellingen, en ook door veel boeken, vooral in ons land en in Duitschland, den laatsten tijd de oogen open, en bouwt men een borstwering tegen de allesvernietigende overheersing van het bolsjewisme en communisme.

H. V.

